

УДК 338.64

Молодецький С.С.

*здобувач кафедри управління фінансово-економічної безпеки
Університету економіки та права «КРОК»***СУТНІСТЬ РЕЙДЕРСТВА ТА ШЛЯХИ БОРОТЬБИ З НИМ****ESSENCE OF RAIDING AND WAY OF FIGHT AGAINST IT****АНОТАЦІЯ**

У статті розкрито сутність рейдерства як об'єктивного негативного явища. Розглянуто основні ознаки та причини виникнення рейдерства в Україні. Поданий аналіз методів рейдерського захоплення підприємств. Досліджено основні способи, схеми захоплення підприємств та шляхи боротьби з рейдерством, зв'язок рейдерства з фінансовим шахрайством.

Ключові слова: рейдерство, недружнє поглинання, захоплення підприємств, злиття та поглинання підприємств, фінансове шахрайство.

АННОТАЦІЯ

В статті раскрыта сутність рейдерства как объективного негативного явления. Рассмотрены основные признаки и причины возникновения рейдерства в Украине. Проанализированы методы рейдерского захвата предприятий. Исследованы основные способы, схемы захвата предприятий и пути борьбы с рейдерством, связь рейдерства с финансовым мошенничеством.

Ключевые слова: рейдерство, недружественное поглощение, захват предприятий, слияние и поглощение предприятий, финансовое мошенничество.

ANNOTATION

Essence of corporate raid is exposed in the article, as the objective negative phenomenon. Basic signs and reasons of origin of corporate raid are considered in Ukraine. The methods of raider capture of enterprises are analysed. Basic methods, charts of capture of enterprises and way of fight, are investigational against a corporate raid. Connection of corporate raid with a financial swindle.

Keywords: corporate raid, unfriendly absorption, capture of enterprises, confluence and absorption of enterprises, financial swindle.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку корпоративних відносин, прав власності та законодавчої бази в Україні стає надзвичайно актуальною проблема рейдерських захоплень підприємств, зокрема підприємств акціонерної форми власності. Світова фінансова-економічна криза поглиблює проблему, створюючи передумови для збільшення уваги гравців ринку злиття та поглинання до незаконних та частково законних методів отримання контролю над активами підприємств. Ці процеси негативно впливають на рівень економічної безпеки підприємства і вимагають розробки захисних заходів, які б дозволили мінімізувати рівень досліджуваного ризику в діяльності підприємства.

Вкрай актуальною є тема дослідження видів фінансового шахрайства. Для вчинення фінансових шахрайств характерним є застосування сучасних технологій злочинної діяльності, зокрема: створення фіктивних підприємств та маскування справжніх намірів їх засновників за допомогою удаваних юридичних угод, а також злочинних наслідків під «невдалу» господарську діяльність (доведення до банкрутства,

реорганізація фірм); підроблення фінансових та інших документів; неправомірне використання комп'ютерів, їх систем і комп'ютерних мереж; відмивання коштів шляхом їх конвертації та переведення на банківські рахунки зарубіжних компаній тощо. Шахрайські схеми реалізують злочинні угруповання, що мають міжрегіональні й транскордонні зв'язки та користуються підтримкою корумпованих представників фінансових установ й органів влади. Це визначає високий рівень латентності злочинів, сприяє професіоналізації шахраїв, їх подальшій корпоратизації та перетворенню на найнебезпечніший сегмент організованої економічної злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам рейдерства, недружнього злиття та поглинання на пострадянському просторі присвячені роботи таких російських науковців, як І. Туник, В. Поляков, І. Владімірова, М. Іонцева, Ю. Іванова, К. Лисенко, А. Пирогова, І. Рудик, С. Савчук, Я. Якутіна та інші. Проте їх роботи присвячені насамперед юридичній складовій механізму захисту від рейдерського захоплення, а також розгляду окремих складових процесу рейдерського захоплення підприємства.

Висвітленням питань в українських умовах займалися такі дослідники, як О. Барановський, М. Біроваш, А. Блинов, Н. Богута, З. Варналій, Н. Вернер, Н. Губенко, Є. Дубогриз, А. Єременко, І. Зайцев, І. Звяпнцева, В. Ковальова, О. Красніков, В. Кульпінов, Р. Кульчинський, А. Лаврик, А. Лузер, С. Лямець, О. Ляшенко, О. Музиченко, І. Наумець, В. Письменко, Н. Резниченко, Г. Савіна, І. Сергеев, В. Серов, С. Сироватка, О. Струк, В. Фролова, О. Шкарпова, А. Черпак, А. Янгаличев. Роботи авторів присвячені головним чином аналізу ринку злиття та поглинання в Україні, опису потенційної загрози рейдерських захоплень підприємств, а також дослідженню окремих випадків таких захоплень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Нагальним питанням є подальше дослідження рейдерства, як об'єктивно існуючого негативного явища, методів рейдерського захоплення, та способів захисту від нього, з обов'язковим комплексним розглядом цих питань.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття сутності рейдерства, основних способів захоплення підприємств та визначення

оптимальних шляхів протидії цьому негативному явищу. Аналіз методики розслідування фінансових шахрайств у бюджетній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведені дослідження надали можливість стверджувати, що рейдерство є цілком законним етапом розвитку української економіки та дієвим інструментом перерозподілу власності і поширення компаніями своєї діяльності, який має велику кількість передумов для подальшого розростання й потребує створення ефективних технологій захисту не тільки на рівні держави, але й на рівні окремого підприємства.

Поширення в економіці України процесів злиття та поглинання під впливом факторів внутрішнього середовища призвело до появи такого специфічного соціально-економічного явища як рейдерство. На відміну від рейдерства процеси злиття та поглинання є цивілізованими та законними методами встановлення контролю над іншим підприємством, насамперед акціонерної форми власності, та не розмежовує понять злиття та поглинання. Рейдерство ж є проявом недружного поглинання, в ході реалізації якого залучаються псевдолегітимні методи та технології, що створюють враження уявної законності дій. Крім того, рейдерство може бути спрямованим проти підприємства будь-якої організаційно-правової форми [1].

У державах з такою економікою як наша, умови для рейдерства створюються в той момент, коли суб'єкт господарської діяльності приватизується незаконним шляхом. Сумнівна передісторія приватизації об'єктів, коли підприємства з розірваними технологічними та економічними зв'язками були насильно кинуті в «ринок» за цілковитої відсутності ринкової інфраструктури, сприяла появі незадоволених міноритарних акціонерів. А це – практично весь набір умов для успішного рейдерського захоплення. Рейдер не може здійснити захоплення об'єкта, якщо його корпоративна історія бездоганна, й немає ані найменших причин для судових позовів. Рейдер також не зможе атакувати господарське товариство, перекупуючи акції в міноритарних акціонерів, якщо його власники консолидували 80-100% акцій. Наявність корпоративного спору – це все, що потрібно вмілому рейдеру для втілення своїх амбіційних планів захоплення. Насправді ж, ця проблема є набагато глибшою [2].

У випадку з Україною та іншими країнами СНД рейдерство є об'єктивним явищем, яке неможливо було обійти після приватизації, внаслідок якої фактичний контроль над більшістю підприємств отримали так звані «червоні директори». Перші атаки рейдерів у нашій країні були спрямовані саме на такі об'єкти – з непрофесійним менеджментом, значними активами, які використовують зовсім неефективно.

У той період можна було говорити про те, що рейдерство виконувало індикативну функцію розвитку економіки і демонструвало ста-

новлення нормальних ринкових відносин. Саме тоді з'явилася метафора про те, що «рейдери – це санітари бізнесу» – як вовки в тундрі, знищують хворих тварин – рейдери знищували неефективний бізнес, що розпоряджався значними активами [3].

Ознаками початку захоплення можуть бути: перевірки різними органами з питань, що стосуються установчих документів, «очорнення» репутації компанії з метою зниження вартості акцій тощо. Головною ознакою рейдерства є його зв'язок з адміністративним ресурсом: правоохоронними органами, органами місцевого самоврядування, вищими органами державної влади.

Зрозуміло, що рейдерські атаки на підприємства відбуваються цілеспрямовано та сплановано. Зокрема, діє чітка і стала ієрархія у компаніях, які спеціалізуються та надають саме рейдерські послуги. Ринок таких послуг в Україні складається приблизно з сотні середніх та дрібних фірм, здебільшого юридичних. Ці фірми можуть займатися як рейдерською, так і антирейдерською діяльністю: захистом суб'єктів підприємництва від рейдерських атак.

Структура фірми-рейдера має багато спільного з PR-компанією. У її складі є юрист, економіст, особа, яка відповідає за зв'язки з органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, з криміналітетом. У команді можуть бути також психолог, журналіст, іноді – колишні працівники спецслужб. На чолі організації стоїть лідер-стратег. Кожен член організації має конкретні завдання [4].

Що цікаво: середній вік рейдерів – лише 25 років. Очолює компанію, зазвичай, людина з певним життєвим досвідом. Переважно рейдер отримує від 20% до 50% вартості проекту. А за підрахунками експертів, залежно від потужності підприємства-жертви, рейдерська атака може коштувати від 100 тис. до мільйона доларів. Діє рейдерська організація на основі проєктного менеджменту: команда та варіанти рейдерського захоплення підбирають під кожний конкретний проєкт.

У цей час ми стали свідками настання новітнього етапу перерозподілу власності у всіх галузях промисловості, на ринку нерухомості. Перерозподіл власності, що полягає в перерозподілі капіталу, своєрідний оздоровлюючий фактор для економіки країни, обумовлений так званим впливом свіжої крові у виробництво, в реформування галузей. Разом з тим недосконалість законодавства дозволяє здійснювати недружні поглинання підприємств, метою яких зовсім не розвиток якої-небудь структури, а одержання у власність великих забудов і заволодіння земельних ділянок шляхом відносно невеликих витрат.

Проблема рейдерства залишається актуальною, і випадки захоплення підприємств мають місце по всій Україні. У Києві щорічно відкривається близько 50 кримінальних проваджень проти «чорних рейдерів». І це лише надводна частина айсберга – загальна кількість таких

«війн» обчислюється тисячами. Доходи від рейдерства в багато разів перевершують доходи від продажу наркотиків. Витративши один мільйон на корпоративне захоплення успішної компанії, рейдер одержує до сорока мільйонів прибутку.

В Україні рейдерам дійсно досить вільно живеться. Одна із причин такого життя українських рейдерів – високий ступінь криміналізації бізнесу та корупції.

Головна причина розвитку рейдерства – повна «зараженість» української влади корупцією. В 75% випадків в «чорному» рейді беруть участь представники влади. У практику ввійшов шантаж власників і бізнесу з боку державних структур. Правоохоронні органи найчастіше розглядають корпоративні конфлікти як сферу своїх інтересів. Держструктури шантажують власників і менеджмент компаній.

Прикладом такого союзу – ситуація в сфері арешту й продажу конфіскованого товару, що належить захопленої компанії. Рейдери й правоохоронці діють на взаємовигідних умовах. Перші послабляють компанію, другі заарештовують майно і через 3 дні це майно вже реалізоване в десятки раз менше його вартості. Якщо не позбутися прогалин в законодавстві, десятки й сотні мільярдів доларів будуть розкрадатися. Будь-який вид майна, що попадає чиновникам, продається через афільовані структури за вартістю, заниженою в десятки разів.

В Україні спостерігається разюча байдужість до такого руйнівного явища, як незаконне захоплення підприємств. Наприклад, в Англії виявилось всього два випадки недружного захоплення підприємств, після цього Палата громад протягом місяця прийняла необхідний закон, а ще через два тижня Палата лордів його затвердила, побачивши небезпеку розвалу виробничого сектору своєї країни, і тому негайно були вжиті превентивні заходи!

Від часу виявлення проблеми до прийняття по ній рішення проходять роки. Правоохоронні органи не знають, як діяти в такій ситуації.

Ми зараз переживаємо такий період розвитку відносин, коли необхідно бути юридично грамотним, підкованим і знаходити засоби захисту свого бізнесу.

Далеко не всякий рейд носить незаконний характер. Рейдерство може бути «білим», коли агресори діють винятково економічними методами, залишаючись у правовому полі. Експерти вважають, що боротися з білим рейдом безглуздо – він законний, це частина конкурентного протистояння.

Прагнучи захопити підприємство, «білі» рейдери йдуть на різні цілком законні пастки, наприклад, придивившись до єдиного на весь район жиропереробного комбінату, вони скупчили все молоко в районі. Комбінат залишився без сировини, вліз у борги й став їхньою легкочкою.

Головні вороги економіки – «чорні» рейдери. Основні їхні інструменти: використання корум-

пованих чиновників; підробка документів; підробка рішення суду винесеного в іншому регіоні, бажано максимально віддаленому від підприємства та з максимальною різницею в часі.

Одним із способів такого захоплення є юридичне блокування пакета акцій. Його суть полягає у накладенні через суд арешту на право голосування акціями. Як правило, таке рішення одержують шляхом підкупу судді або надання підроблених документів. Суть у тому, що загарбники блокують пакет акціонера, причому з розрахунками, що б при проведенні загальних зборів збирався кворум. Це приводить до зменшення частки власників підприємства й може дозволити рейдерам прийняти потрібні рішення. Різновид цього способу – фізичне блокування акцій. Досягається вона простими, але дійовими заходами: наприклад, акціонерів випадково неправильно повідомляють місце проведення зборів, по дорозі його може затримати працівник ДАІ, він може потрапити в аварію або застрягти в ліфті. В окремих випадках, акціонера можуть просто фізично не допустити на збори.

Наступний спосіб відрізняється відвертим беззаконням, однак, завдяки прогалинам законодавства він досить ефективний і часто застосовується. Це маніпуляції з реєстром акціонерів. Цей спосіб заснований на тому, що, частки акціонерів визначаються записом у реєстрі акціонерів. Звідси проситься висновок, що можна не купувати акції, а просто змінити реєстр, збільшити свою частку акцій і на «законній» підставі ухвалити рішення щодо продажу активів. Така підміна здійснюється досить просто. Шахраї приходять у податкову інспекцію з підробленим протоколом про нібито проведене засідання акціонерів, на якому було ухвалено рішення про зміну в складі керівництва. Оскільки на сьогодні податкові інспекції не наділені правом перевіряти вірогідність інформації, що надається їм, вони реєструють підроблені документи. Потім у супроводі озброєних людей в уніформі злочинці приходять у приміщення компанії й нерідко силою виганяють нічого не розуміюче керівництво фірми і її співробітників. І поки керівництво компанії звернеться з позовом до суду, пройде досить багато часу, щоб шахраї встигнули розпродати майно підприємства й зникнути.

Фінансове шахрайство щільно пов'язано з рейдерством та, як правило, сприяє виникненню цього негативного явища. В сфері фінансового шахрайства існує три найбільш розповсюджені технології розкрадань бюджетних коштів: розкрадання, вчинені шляхом незаконного відшкодування ПДВ; розкрадання, вчинені шляхом злочинної змови керівників суб'єктів господарювання та бюджетних організацій; розкрадання, вчинені службовими особами бюджетних організацій.

Аналіз структури способу вчинення злочинів, пов'язаних з незаконним відшкодуванням ПДВ, дає змогу виокремити дві його складові

залежно від загальної мети, які ставлять перед собою злочинці: перша – характеризується ненадходженням до бюджету належних сум ПДВ, акцизів й інших податків і зборів (ухилення від оподаткування); друга – метою якої є незаконне заволодіння бюджетними коштами й розпоряджання ними в особистих цілях.

Другий механізм є технологією фінансового шахрайства. До найбільш характерних технологій незаконного відшкодування ПДВ слід віднести: способи незаконного відшкодування ПДВ при проведенні експортно-імпорتنих операцій; способи незаконного відшкодування ПДВ при проведенні операцій на внутрішньому ринку [5].

Типовими схемами незаконного відшкодування ПДВ унаслідок проведення експортно-імпорتنих операцій є такі: експорт товарів за штучно завищеними цінами з використанням у ланцюгу постачальників фіктивних; експорт товарів за штучно завищеними цінами з використанням у ланцюгу офіційного виробника; експорт товарів за завищеними цінами із застосуванням штучного виробництва товарів, які експортуються; реалізація товарів за експортними угодами без фактичного перетинання ними митного кордону.

Аналіз матеріалів оперативного відпрацювання підприємств та вивчення слідчої практики свідчать, що широкого розповсюдження набули такі технології незаконного відшкодування ПДВ при проведенні операцій на внутрішньому ринку: реалізація товарів за ціною, нижчою за ціну придбання; використання умов товарного кредиту з проведенням вексельних розрахунків; штучне формування товарних залишків [6].

Сутність розкрадань бюджетних коштів, учинених шляхом змови керівників суб'єктів підприємницької діяльності та бюджетних організацій, полягає у списанні бюджетних асигнувань з бюджетного рахунку відповідної установи на користь фізичних або юридичних осіб, які перебувають з керівником цієї установи у змові або підконтрольні йому за поставлені товари, виконані роботи або надані послуги, які фактично: не поставлялися (не виконувалися, не надавалися); були поставлені (виконані, надані) у меншому обсязі, ніж це зазначено в документах, що стали підставою для витрачання бюджетних коштів; були поставлені із завищенням їх реальної вартості. Водночас списання бюджетних коштів фактично є етапом їх розкрадання шляхом обману та зловживання службовим становищем, оскільки формально є нічим іншим як незаконним безоплатним їх відчуженням на свою користь та користь третіх осіб.

Типова схема розкрадання частини бюджетних коштів за рахунок завищення вартості товарів, робіт або послуг, які надає комерційна фірма бюджетній організації. Як розповсюджений приклад таких зловживань можна навести медичні, освітні та інші установи. Прикладом, адміністрація замовляє певній комер-

ційній фірмі, наприклад, ремонт приміщення. Завищений рахунок сплачується з місцевого бюджету. Після завершення ремонту та приймання відремонтованого приміщення різниця переводиться в готівку та розподіляється між адміністрацією медичної установи й дирекцією фірми. Окремим випадком зазначеного способу розкрадання бюджетних коштів є ситуація, коли вищі бюджетні організації або фінансові органи вимагають від комерційної фірми надання пакету платіжних документів в якості прикриття на випадок раптової перевірки та, водночас, безпосередній платіж поза рахунками бюджетної організації [7].

Ми розповіли про основні способи захоплення підприємств та популярні види фінансово шахрайства. Це перелік далеко не вичерпний. Робочих способів захоплення в кілька раз більше. Взагалі, різноманітність схем захоплення обмежене лише фантазією рейдера. При цьому всі перераховані способи, як правило не використовуються окремо, а комбінуються.

Недружнє захоплення, як правило, відбувається раптово й захиститися від нього практично неможливо. Часом, кримінальне захоплення – це підробка документів, підписів, у тому числі внесення змін до реєстру акціонерів, з наступним максимально швидким продажем майна організації або розкраданням коштів з рахунку [8].

Щотижневне одержання виписки з Реєстру прав на нерухоме майно допоможе організації, що одержала відомості про захоплення, вчасно заморозити рахунок або врятувати майно. Ще більш діючий метод – налагодження особистих контактів, у тому числі в податковому органі, правоохоронних органах, щоб запобігти внесенню змін до реєстру юридичних осіб, а також звернення до правоохоронних органів із заявою про можливі махінації з реєстром [9].

Найбільш ефективним і часто практично непереборним засобом захисту компанії від ворожого поглинання є комбінація ефективного ешелонованої ради директорів і «отруєної пігулки».

У статуті корпорації можна вказати, що рада директорів є ешелонованою (багатоступеневою). Це означає, що вона складається із декількох груп, зазвичай трьох. Згідно зі статутом, щороку можна провести перевибори тільки однієї групи. Ешелонована рада директорів – важлива частина сучасних корпорацій у розвинутих країнах [10].

Члени такої ради директорів групуються по класах. Як правило, у компанії три такі класи. Тільки один з них акціонери переобирають на своїх річних зборах. При ворожому поглинанні для одержання більшості в раді директорів агресорові знадобитися чекати як мінімум двоє чергових (щорічних) зборів акціонерів, тобто поглинання затягнеться на два роки.

Ешелонована рада директорів є ефективною, якщо виконуються три умови: повинно бути

не менше трьох класів директорів; у статуті корпорації повинна бути закріплена заборона зміщати директорів без причини; акціонери не повинні мати права збільшувати чисельність ради директорів і заповнювати вакансії новими директорами (це теж прописується у статуті).

«Отруєною пігулкою» називаються цінні папери, які дають їхнім власникам особливі «права», якщо фірма піддається спробі ворожого поглинання.

Звичайно «отруєна пігулка» видається акціонерам як спеціальний дивіденд у формі варанта. Він являє собою цінний папір, що дає право на придбання додаткових звичайних акцій фірми по заздалегідь зафіксованій ціні або ж зі знижкою 50-75% від ринкової ціни на момент агресії. Причому це право акціонери зможуть реалізувати тільки при настанні конкретних умов, що сигналізують про початок ворожого поглинання. Зазначені умови повинні бути прописані у статуті корпорації.

Окремо взяті «отруєні пігулки» і ешелонувана рада директорів є сильними, але цілком переборними засобами захисту.

«Отруєні пігулки» роблять ворожу скупку акцій безглуздою й неможливою. Однак у цьому випадку агресор може організувати загальні збори акціонерів для обрання нової ради директорів компанії, він зможе скасувати «отруєні пігулки» і завершити вороже поглинання.

При комбінації двох методів «пігулка» блокує скупку акцій компанії, а ешелонувана рада директорів робить обов'язковим для агресора виграти два голосування підряд на акціонерних зборах для одержання більшості в раді директорів і скасування «пігулки». Тобто процес установа ворожого контролю над корпорацією може затягтися щонайменше на два роки. Це значно збільшує фінансові ризики для потенційного агресора.

Хоча при кримінальному захопленні не можна бути впевненим, що ці заходи можуть виявитися діючими, тому що іноді все відбувається за один день. Головне вчасно залучити правоохоронні органи, сповістити реєстраційні органи й банк про те, що відбувається з компанією, і захистити майно [11].

Висновок. Рейдерство в Україні негативно впливає на рівень економічної безпеки підприємств та держави в цілому. Виникненню вказаного негативне явища передують низка об'єктивних причин та умов. Найпоширені-

шими з них є: висока корумпованість органів влади, недосконалість законодавчої бази й висока рентабельність даного виду діяльності. І поки в рейдерів існує спокуса отримання надприбутків, зайво пропагувати шляхи до цивілізованого ринку.

Незважаючи на існуючі та перелічені у статті способи боротьби з рейдерством законним шляхом, поки державою не будуть вирішені конкретні завдання, ніякі професійні механізми, які реалізуються добровільно бізнесом, ефективними на практиці не будуть.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беліков О. Рейдерство в Україні – реалії сьогодення // Юридичний журнал. – 2007. – № 4. – С. 105-109.
2. Протидія злочинним захопленням суб'єктів господарювання як виявам рейдерства: [посіб.] / [С.С. Чернявський, О.Є. Користін, Я.В. Монастирський та ін.] – К., 2009. – 60 с.
3. Підприємців учать відбиватися від рейдерів // Урядовий кур'єр, 22 лютого 2007 р., № 34. – С. 3.
4. Сметанкіна Ю. Что такое рейдерство? // Власть. – 2007. – № 1. – С. 37-42.
5. Довбаш Р. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним відшкодуванням ПДВ: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Р.С. Довбаш. – К., 2009. – 20 с.
6. Мочерний С.В. Економічна теорія: [навч. посіб.] / Мочерний С.В. – К., 2008. – 639 с.
7. Костроміна О.Г. Наукові засади розслідування економічних злочинів, вчинених організованими групами: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / О.Г. Костроміна. – К., 2003. – 17 с.
8. Діба І. Обличчя зла, або як боротися з рейдерством / І. Діба // Юридичний вісник України. – 2006. – № 47. – С. 8-9.
9. Підприємців учать відбиватися від рейдерів // Урядовий кур'єр, 22 лютого 2007 року, № 34. – С. 3.
10. Хатнюк-Кункевич Ю.А. Вдосконалення корпоративного законодавства як елемент протидії рейдерству / Ю.А. Хатнюк-Кункевич // Актуальні проблеми національного законодавства: матер. Міжнар. наук.-практ. викладацької конф. (1 грудня 2010 р.). – Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 19. – С. 73-75.
11. Хатнюк Ю.А. Профілактична діяльність органів внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні / Ю.А. Хатнюк // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: тези доп. Всеукр. наук. конф. ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (30 вересня 2011 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – С. 251-254.